

הזוהתא דאורייתא

הידות ופרפראות בענייני הפרשה

גיליון מס' 17

||| פרשת יתרו תשפ"ד |||

~ חידות ~

אסור, אמר לו הרא"י **כן**, להם מותר ולך **אסור** – איך יתכן?

תשובה: א. בפרשתנו (כ', י"ב) כתוב "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימך על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך".

והיינו שצריך לכבד את האב ואת האם, וכמו שכתוב בספר החינוך שזה מהמצוות הכי גדולות שמביא את הבן לידע ולהכיר בערך **הכרת הטוב**, בשו"ע (יו"ד סי' ר"מ ס"ק ב') קימ"ל "שאסור להזכיר את שם אביו בשמו" שהרי זה אחד מחלקי 'הכרת הטוב' בזה ששומר את שמו ומכבדו בדרך כבוד.

ב. ויש לחקור באדם ששמו של אביו הוא **אבא**, האם מותר לקרוא לו אבא כמו כל בן שקורא לאביו **אבא** או דילמא אסור.

(ויש לומר **דרך מליצה**, שאלו שמדברים **אידיש**, עצם השאלה אין שייך אצלם כלל שהרי אף שקוראים לאביהם **אבא**, הרי הם קוראים זאת באידיש 'טאטע').

הנה איתא בגמ' (יומא פ"ז) דרב אזיל לגבי ההוא טבחא לפיוסי במעלי יומא דכיפורי ופגע ביה רב הונא ואמר, אזיל **אבא** למיקטל נפשא.

והקשו **בתוס'** **ישנים** תימה לרבי, לפירוש הערוך שפירש כי רב **היה שמו אבא**, ובני בבל קראוהו **רב** מפני כבודו, וכמו ר' יהודה הנשיא שקראוהו **רבי**, ושמואל חבירו הוה והיה קוראו **אבא**, אבל רב הונא דהכא שהיה **תלמידו גמור** האיך היה קוראו בשמו, והרי אמרי' בגמ' (סנהדרין ק.) מפני מה נענש גיחזי – מפני שקרא את רבו **בשמו**, והתוס' ישנים רוצה לתרץ שם בדוחק דשמא היה **אבא** – **דרך כבוד** ולפי הנ"ל אפשר נמי דבן **מותר** לקרוא לאביו **אבא**.

חידה א': **חסידות ויז'ניץ כידוע חוותה 'דרמה' מהאדמו"ר שליט"א לפני כמה שבועות.** בהרבה חסידויות וקהילות בארץ ישראל נוהגים 'ניטל' (דהיינו שלא לומדים איזה פרק שעות), יש שתי 'ניטל', יש 'ניטל' **ארוך** שזה לחצי יום, ויש 'ניטל' **קצר** שזה לשש שעות, ה'ניטל' הקצר נוהגים כמעט בכל החצרות ובכל הקהילות, אולם את הניטל הארוך שזה י"ב שעות **ללא לימוד** הרבה נוהגים שלא לעשות את זה, אולם כמה חסידויות גדולות כן נוהגים את ה'ניטל' הזה וגם בחסידות ויז'ניץ נהגו את זה ביום שבת קודש פרי' שמות. מצהרי יום השבת עד חצות של מוצש"ק ובאמצע ג' סעודות קרא האדמו"ר לכל החסידים ואמר להם שיש לו על הלב משהו לדבר לציבור אבל הוא ממתין ליום שלישי ובו ידבר ע"ז בפורום ציבורי, וכמובן שדבריו אלו נתנו את אותותם בכל הריכוזים החרדיים בארץ ובעולם לדעת מה זה ועל מה זה 'הכינוס הזה', ומובן שאחרי שהגיע היום הזה והאדמו"ר דיבר על מה שדיבר (בקשר לגיוס כספים), למחרת התכנסו בישיבות של 'ויז'ניץ' הבחורים לעצמם ודנו שם ברוב התלהבות האם זה היה נכון לעשות את ה'דרמה' הזאת בגלל ענין כזה או לא, והאם באמת צריכים כ"כ הרבה כסף שעד כדי כך הרבי מדבר ע"ז בפורום ציבורי (ללא שום 'טקס' של דינר וכו'), זה אומר בכה וזה אומר בכה, וכמה מהם התבטאו על אבא שלהם שהם הולכים לגייס כספים במלוא העוצמה ואפ"י לגייס הרבה יותר כסף ממה שהרבי ביקש, וכמו כולם התבטאו עוד אחד בשם אבא שלו על הענין הזה אבל משנוכח שם ה'ראש ישיבה' שם נענה לו ואמר שאסור לו להתבטאות כך בשם אבא שלו, טען הבחור כנגדו 'מה אני שונה מכל שאר הבחורים, הרי כל אחד אמר בשם אבא שלו ורק לי

אולם החיד"א (בספרו "שם הגדולים" ערך אבא) חולק ע"ז וכותב ש'איש אשר שמו אבא וכ"ע הכי קרו ליה, נראה **דאסור** לבנו לקרותו **אבא** (משא"כ אצל רב הונא מותר היה לו לקרוא בשם אבא דשמא זה היה **בדרך כבוד**, ושאי התם דכו"ע קרי ליה **רב**, ונשתקע שם אבא).

ג. ולפי זה אפ"ל בענייננו גם כן שכלל הבחורים התכנסו יחדיו כדי לדון בדברי רבם, והרבה מהם אמרו **ש'אבא' שלהם אמר כך וכך**, אולם ביניהם היה בחור אחד שאבא שלו היה קרוי **אבא** ולפיכך כששמע הראש-ישיבה שהבחור הנ"ל אומר 'אבא' **מיד מיחה בו**.

חידה ב': באיזה ישיבה גדולה ומפורסמת בארץ יצאו במבצע ענק לעידוד הלימוד בימי השובבי"ם, ועשו שם כמה מסלולים, מסלול אחד של עיון – ותוך המסלול הזה היו כמה סוגים, סוג אחד של 'עיון בגמ', הסוג השני היתה 'עיון בהלכה', והיה גם מסלול של 'בקיאות' – דהיינו להיבחן על עשרות ואף מאות דפים בגמרא או בהלכה במהלך הימים האלו, וכמובן שהבחורים התחילו את הלימוד בימים האלו בשקידה ובהתמדה רבה ועצומה, כל יום לומדים כמה דפי גמרא במהלך חמשת ימי השבוע, וביום שבי"ק הם חוזרים על הלימודים הן בעיון והן בבקיאות, וכשהגיעו לאיזה 'גדול הדור' בכדי להיבחן אצלו וסיפרו לו על התכניות שישנם בישיבה, הן בעיון והן בבקיאות, שאל לתומו את רבני הישיבה האם גם בשבת נותנים להם ללמוד ה'מבצע בעיון, אז הם

השיבו לו בחיוב כי הם חשבו שהוא בוודאי ישמח לשמוע זאת, אולם משהשיבו לו כן, לאכזבתם הרבה הוא מאוד הצטער על כך – למה?

תשובה: א. בפרשתינו (פ"כ פ"ח) כתוב "זכור את יום השבת לקדשו", ויש לחקור האם יש איסור ללמוד 'עיון' בשבת כיוון שזה טעון טירחא יתירה וזה מעונג שבת או דילמא ליכא איסור.

והנה הגאון יעב"ץ בסידורו מחדש לנו **חידוש עצום** וכותב שתלמיד חכם העוסק בעיון בשבת הרי הוא **מחלל שבת**. ומביא ראיה מהא דאיתא בגמ' (שבת ק"ט): 'ר' זירא כי חזי זוזי דרבנן אמר לא תחלוניה', חז"י שאסור ללמוד בעיון בשבת.

ב. אבל החיד"א (בספרו "מחזיק ברכה" סי' ר"צ סק"ו) דחה את דברי היעב"ץ והעיד מעובדא דהוי בעיר 'קושטא' שהיו בה גדולי הדור והיו קובעים ישיבה בכל מקום ומפלפלים בש"ס וכן בעיה"ק ירושלים היו נוהגים כן בישיבת הפר"ח **לפלפל בעומק הדין**.

ג. אולם בשו"ת **כנף רננה** (חיו"ד בקונטרס 'מין כנף' סי' מ"ד) הביא דברי היעב"ץ וכתב **שאע"פ** שהאחרונים דחו דבריו מהלכה, מ"מ יש לומר בטעמו שאין זה משום שטירדת העיון מונעת מעונג שבת שהרי מניעת העונג אינו נקרא **חילול**, אלא טעמו הוא כי העיון היא **מלאכת חכמה** לברור אוכל מפסולת **כסוד המקובלים במלאכת בורר**.

פרפראות

מינוי שופטים

ובמשנה אחרת הוא קורא אותם בלשון **העולם עומד'**.

ולהלן יבואר כי שתי משניות הללו אינן חופפות והן דנות בעניינים שונים, אולם מכל מקום הקבלה מסויימת ניתן למצוא ביניהן, שהרי **התורה** היא אמת ו**גמילות חסדים** הוא **מפתח לשלום**, ונמצא שהדין הוא **המקביל** ל'עבודה', וכאמור מכנה משותף לשניהם.

האימרה הנ"ל שהיתה שגורה בפי רשב"ג שהעולם **קיים** על הדין האמת והשלום מובאת ע"י רבינו יעקב **"בעל הטורים"** בפתיחת "טור חושן משפט", ושם הוא מצטט את ביאורו של רבינו יונה למימרא זו.

בפרשה זו אנו לומדים על עצת יתרו למשה רבינו למנות שופטים בכלל ישראל שישפטו העם, כל שופט בחלקו אשר יתנו לו ובכך יקל על משה שלא לעמוד כל היום ולשפוט אותם מערב עד בוקר.

ובענין טיב המשפט מצאנו תוקף לזה במשנה באבות (פרק א', מ"ח) "רשב"ג אומר על שלושה דברים **העולם קיים**, על הדין על האמת ועל השלום", ומקודם לזה מצאנו במשנה (שם, משנה ב') "שמעון הצדיק אומר על שלושה דברים **העולם עומד** על התורה על העבודה ועל גמילות חסדים", ולכאורה קיימת פה סתירה מסוימת שהרי במשנה אחת מצאנו שקורא את השלשה דברים בלשון **העולם קיים'**,

לדבריו מאמרו של שמעון הצדיק שעל ג' דברים העולם עומד אינו תואם למאמרו של רשב"ג, והטעם, משום ש'העולם עומד' משמע שזו היתה **מטרת הבריאה** שתינתן תורה לישראל שישראל יעבדו את הקב"ה במקדשו ושיגמלו חסדים איש עם רעהו משום שכך מתרצים להקב"ה, לעומת זאת הביטוי 'העולם קיים' היינו שבאמצעות הדין האמת והשלום יש לעולם קיום שאלמלא אלו הרי 'איש את רעהו חיים בלעו ולא היה יכול להיות קיום לחברה האנושית. ברוח זו ממשיך ה'טור' לבאר גם את האימרה "כל דיין הדין דין אמת לאמיתו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", וזה לשון ה'טור "כי הקב"ה ברא העולם להיות קיום, והרשעים גוזלין וחומסיין, מחריבין אותו במעשיהם, וכמו שמצינו בדור המבול שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל... נמצא שהדיין המשבר זרועות רמות הרשעים ולקוח מידם טרף ומחזירו לבעלים **מקיים העולם** וגורם להשלים רצון הבורא ית"ש שבראו להיות קיים **והרי כאילו נעשה שותף להקב"ה בבריאה**".

הוא אומר כי הקביעה שהדיין נעשה כביכול שותף להקב"ה נובעת מן הפן המעשי.

כיון שבלא דין ומשפט עלולים העוולות והרשע לפרוח ולגרום להתמוטטות החברה האנושית ומוסדות ארץ, נמצא שהעושה למניעת העוולות והרשע כמוהו כשותף להקב"ה במעשה בראשית. הקב"ה הוא שיסד את התבל והמשליט את דין הצדק בעולם מאפשר למעשי ידיו של הקב"ה להמשיך ולהתקיים.

אולם המהר"ל מפראג בא ומוסיף בעומקם של דברים, שה"שותפות" עם הקב"ה יסודה בעובדה שהדיין אוחז בידו את המידה שאותה קבע הקב"ה בתשתית הבריאה. משנעייך בכל פרשת יצירת בראשית נמצא שתמיד מופיע בה השם **אלקים**, ואין זה מקרי, השם אלקים הריהו רומז למידת הדין, והשימוש בשם זה מלמד כי העולם נברא כשבבסיסו נקבע הדין, לפיכך הדיין האוחז במידה זו מכונה "שותפו" של הקב"ה.

מכל מקום למדנו שבהתבטאותם של חז"ל ש"כאילו נעשה שותף להקב"ה אינה מליצה סתמית של הפלגה **אלא ביטוי מדויק המכיל עומק ומשמעות**.

הארה מכיוון נוסף בענין זה מלמדנו הרה"ק ה"באר משה" מאוז'רוב זצוק"ל (שמות עמ' תקיט), והוא מבאר ש'דין תורה' מבוסס לא על הכרעות שכליות בלבד אלא לעתים היא בבחינת "**חוקיו** ומשפטיו לישראל, כ'חוקי' שהוא מעבר להבנת אנוש. על הדיין להיכנע לפני דעת תורה, ואז הריהו כמעיד על בעלותו המוחלטת של הקב"ה בבריאה, שכתוצאה מעובדה זו יש להיכנע למרותו, ועובדה זו כמוה **כהגדת עדות**

שהקב"ה הוא קונה שמים וארץ ואנו עבדיו הכפופים לו, ומצב זה מוגדר בפי חז"ל "שותפות".

ובאוצרם של צדיקים מסופר בענין זה מעשה שלקח רב מונח בצדו.

בספר "קדושת ציון" מהאדמו"ר מבאבוב זיע"א (מועדים, עמ' פ"א) מסופר מעשה שהיה בימי הבעש"ט זיע"א, וכה המעשה, פלוני העשיר שנוקק לנסוע ממרחקים הפקיד את ארנקו שבו היו אלפי זוהבים בידי ידידו הנאמן שהיה עני ואביון. כעבור זמן קצר נפטר אותו עני, וכשבאו בניו לחלק את ירושתו שסבורים היו שאינה כוללת **אלא** מעט מטלטלין חסר ערך, **גילו את אותו סכום עצום כשהוא מוטמן במקום מוצנע**. תמהו הבנים מהיכן היה לאביהם אוצר כסף כה רב והגיעו למסקנא שכנראה אביהם רק התחזה לעני באשר חס על ממונו בעוד שלאמיתו של דבר היה עשיר מופלג, כיוון שכן הם חילקו ביניהם את "ירושתו", והמאורע הפך לשיחת היום בין הבריות האיך מאשפות הורמו אביונים.

כשחזר הידיד העשיר ממסעותיו נודע לו כל המעשה ואז הבין שכספו הוא. הוא שבני ידידו העני חילקו ביניהם, כשניסה לתבוע מהם דחו את טענותיו מכל וכל, כך לא נותר לעשיר אלא לתובעם ב'דין תורה', ולאחר שמיעת הטענות פסק הדיין שעל הבנים להישבע שאביהם לא הודיעם מהפקדון שהיה אצלו ובכך נפטרו מלשלם.

פסק זה עורר רעש עצום בכל הסביבה שהרי הנסיבות העידו שזהו כספו של העשיר, וכששאל אחד מתלמידי הבעש"ט את רבו לפרש הענין הורה לו לצאת מחוץ לעיר אל מקום פלוני, שם ישנו אילן שתחתיו מעיין מים, שם יעלה ויסתתר בין הענפים וימתין עד הערב לראות איך יפול דבר.

עשה התלמיד כמצוות הבעש"ט, טיפס על העץ ונחבא שם. כחצות היום כשהחום היה במלוא תוקפו הגיע למעיין אדם שנראה אמיד, רכוב על סוסו, ריווה את צמאונו ממי המעיין, ומכיוון שהיה עייף הסיר את חגורתו שבו היה צרור כספו ונשכב להתנמנם בצל העץ.

כעבור כחצי שעה התעורר מתנומתו ובחיפזון עלה על סוסו ודהר מהמקום במהירות, אלא שמרוב חפזונו שכח את צרור כספו תחת האילן. לא עבר זמן רב והגיע אדם אחר למקום שגם הוא רצה לשתות ממי המעיין, ובראותו את האוצר ויפן כה וכה וירא כי אין איש חגר את החגורה למותנו ומיהר להסתלק משם. לא עבר זמן רב והגיע לאותו מקום אדם עני במקלו ובתרמילו, אף הוא עייף מהדרך ומעומס החום שתה ממי המעיין ונשכב להתנמנם בצל האילן.

ובין כך ובין כך קלט העשיר, הראשון שהגיע לשם ששכח את חגורתו בחופזו ולכן מיהר לשוב למקום. מצא שם את העני הישן לתומו וכמובן שחשדו שהוא זה שלקח את אוצרו העירו משנתו בתביעה שיחזיר לו אותו, וברוב זעמו הוא גם הכה את העני מכות נמרצות, אבל כמובן שכל זה לא עזר לו, עד שהתייאש וחזר למקומו בפחי נפש.

ולעומתו העני שנשאר חבול המתין שעה קלה עד שהתאווש וחזר לצעוד, **וכל זה צפה התלמיד ממקום מחבואו**, ובערוב היום הוא שב למורו ורבו וסיפר בפניו את כל מה שקרה, **הסביר לו הבעש"ט כי הסוחר הראשון ששכח את חגורתו בצל האילן כבר היה בעבר בעוה"ז**, אז היה לו 'דין תורה' שבה נשבע (שלא הפקידו אצל אביו כלום) ובכך הוא זכה בממון שלא היה שלו, ולעומתו האדם השני שמצא את החגורה ונטלה עמו היה זה (העשיר) שבגלגול הקודם הפסיד באותו 'דין תורה' וכעת הושב לו כספו. **ובכך סיבבו מן השמים את סגירת החשבונות.** וכבר אמר הרח"ק ה"שפת אמת" מגור זיע"א (שופטים, תרמ"ז) **"כל אדם צריך להיות בחינת שופט ... שופט הוא בהשגת הדעת... להיות אדם רוכב ושליט על הבהמיות כמו שכתוב "דע את אלוקי אביך ועבדו", בלי התחכמויות.**

מאמר נפלא של הרה"ג ר' גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס "גם אני אודך" ושאר ספרים בענין ההשתחוואה של יתרו למשה (שאנו קוראים בפרשתנו).

כיצד משה השתחוואה ליתרו

בפרשתנו (שמות יח, ז) כתוב "ויצא משה לקראת חותנתו וישתחו וישק לו".

ובספר "מרפסין איגרי" בפרשתנו הקשו, וז"ל "כיצד משה השתחוואה ליתרו והלא במס' זבחים (קב.) שנינו כי למשה היה דין של מלך, ובמס' קידושין (לב.): שנינו שימלך שמחל על כבודו – אין כבודו מחול?"

(ומצאתי בספר "משכיל לדוד" שתירץ, דהנה במכילתא מובא על פסוק זה "מכאן למדו שיהא אדם מוכן לכבוד חמיו, יתכן שקושיא זו היא הוכחה לדין זה, שאל"כ יקשה הרי מלך שמחל על כבודו וכו', אלא בהכרח **שכל אדם חייב בכבוד חמיו** ולכן משה רבינו **על אף היותו מלך** – השתחוואה לקראת יתרו).

ותירץ הגאון הנ"ל שליט"א חידוש נפלא מילקוט "מעם לועז, שהביא בשם ספר "צידה לדרך", ומחדש **שלא היה למשה דין מלך ממש אלא דינו היה כשופט** ולכן יכל משה להשתחוואת לכבוד יתרו.

נודב ע"י

הגאון רבי יצחק אהרן הכהן ישראלי שליט"א

רב דחסידי צאנז אשדוד

ומחשובי המוצי"ס בעירנו אשדוד

בברכה והצלחה להאיש יקר שבערכין החשוב והמיוחד מחבר הגליון הי"ו

בכל פעולותיו הברוכות להגדיל תורה ולהאדירה.

ברכת מזל טוב

נשגר בזה קדם איש פעלים אשר ידיו רב לו במעשי צדקה וחסד איש האשכולות

הרה"ח ר' **יהושע קרויזר** שליט"א

לרגל שמחת נישואי הבת תחי'

עב"ג החתן פאר המעלות חכמה מפוארה בכלי מפואר

כמר **יחזקאל פרקש** ני"ו

יהא רעוא מן שמיא שיזכו לבנות בית נאמן בישראל

ויזכו לדורות ישרים ומבורכים שיצמח לאילנא ברבא בדרך ישראל סבא. אכ"ר.

עורך הגליון הב' **מדדכי ברוך נייגר** ני"ו

בן הרה"ג רבי מנחם מנדל נייגר שליט"א

ני"ו בישיבת "אור תורה" ב"ב